

جامعه شناسی جهان سوم

(رشته علوم اجتماعی)

www.ketab.ir

دکتر شهناز صداقت زادگان

سرشناسه	:	صداقت زادگان، شهناز، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدید آور	:	جامعه شناسی جهان سوم / شهناز صداقت زادگان.
مشخصات نشر	:	تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	:	چهارده، ۲۸۴ ص: جدول.
فروست	:	دانشگاه پیام نور؛ ۱۸۰۱۷؛ گروه علوم اجتماعی؛ ۱/۶۰.
شابک	:	978 - 9۰64 - 387 - 859 - 7
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا.
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۲۷۹ - ۲۸۴.
موضوع	:	جامعه شناسی - کشورهای در حال رشد - آموزش برنامه ای.
شناسه افزوده	:	دانشگاه پیام نور.
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۰ ص ۴۵/۴۷ HM
رده بندی دیویی	:	۳۰۱۱۰۹۱۷۱۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۲۶۷۲۵۲۴

دانشگاه پیام نور

جامعه شناسی جهان سوم

مؤلف: دکتر شهناز صداقت زادگان

ویراستار علمی: دکتر محمد جواد زاهدی

تهیه و تولید: مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول دی ۱۳۹۲

شابک: ۷ - ۸۵۹ - ۳۸۷ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 9۶4 - 387 - 859 - 7

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق نشر اعم از چاپی، الکترونیکی، تصویری، صوتی و اینترنتی برای دانشگاه پیام نور محفوظ است)

قیمت: ۷۵,۰۰۰ ریال

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار ناشر

کتاب‌های دانشگاه پیام نور حسب مورد و با توجه به شرایط مختلف یک درس در یک یا چند رشته دانشگاهی، به صورت کتاب درسی، متن آزمایشگاهی، فرادرسی، و کمک‌درسی چاپ می‌شوند.

کتاب درسی ثمره کوشش‌های علمی صاحب اثر است که براساس نیازهای درسی دانشجویان و سرفصل‌های مصوب تهیه و پس از داوری علمی، طراحی آموزشی، و ویرایش علمی در گروه‌های علمی و آموزشی، به چاپ می‌رسد. پس از چاپ ویرایش اول اثر، با نظرخواهی‌ها و داوری علمی مجدد و با دریافت نظرهای اصلاحی و متناسب با پیشرفت علوم و فناوری، صاحب اثر در کتاب تجدیدنظر می‌کند و ویرایش جدید کتاب با اعمال ویرایش ویرانی و صوری جدید چاپ می‌شود.

متن آزمایشگاهی (م) راهنمایی است که دانشجویان با استفاده از آن و کمک استاد، کارهای عملی و آزمایشگاهی را انجام می‌دهند.

کتاب‌های فرادرسی (ف) و کمک‌درسی (ک) به منظور غنی‌تر کردن منابع درسی دانشگاهی تهیه و بر روی لوح هاشورده تکثیر می‌شوند و یا در وبگاه دانشگاه قرار می‌گیرند.

مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

فهرست

یازده	پیشگفتار
۱	فصل اول: کلیات
۱	اهداف فصل
۱	مقدمه
۲	۱-۱ جامعه شناسی کشورهای جهان سوم
۴	۲-۱ مطالعه کشورهای جهان سوم
۸	۳-۱ پیدایش مفهوم جهان سوم
۱۲	۴-۱ ویژگی‌های متفاوت کشورهای جهان سوم
۱۳	۱-۴-۱ اندازه و سطح درآمد
۱۵	۲-۴-۱ زمینه تاریخی
۱۵	۳-۴-۱ منابع مادی و انسانی دولتی
۱۷	۴-۴-۱ اهمیت نسبی بخش‌های خصوص
۱۸	۵-۴-۱ ساخت صنعتی
۲۰	۶-۴-۱ وابستگی خارجی (اقتصادی، سیاسی و فرهنگی)
۲۰	۷-۴-۱ ساخت سیاسی، قدرت و گروه‌های همسو
۲۰	۵-۱ ویژگی‌های مشابه کشورهای جهان سوم
۲۱	۱-۵-۱ سطح پایین زندگی
۲۲	۲-۵-۱ سطح پایین بهره‌وری
۲۳	۳-۵-۱ نرخ بالای رشد جمعیت و بار تکفل
۲۴	۴-۵-۱ سطح بالا و در حال افزایش بیکاری و کم‌کاری
۲۴	۵-۵-۱ وابستگی عمده به تولیدات کشاورزی و صادرات مواد اولیه
۲۵	۵-۱-۶ تسلط، وابستگی و آسیب‌پذیری در روابط بین‌المللی
۲۷	۶-۱ قلمرو کشورهای جهان سوم
۲۹	۷-۱ تعبیرهای گوناگون
۲۹	۱-۷-۱ کشورهای فقیر
۳۰	۲-۷-۱ کشورهای عقب‌مانده

۳۰	۱-۷-۳ کشور عقب نگه‌داشته‌شده
۳۱	۱-۷-۴ کشورهای در حال توسعه
۳۲	۱-۷-۵ جهان مابعد استعمار
۳۳	۱-۷-۶ جوامع مستعمرانی
۳۴	۱-۷-۷ کشورهای پیرامونی
۳۵	۱-۷-۸ کشورهای جنوب
۳۷	۱-۸ جهان سوم
۴۱	نتیجه‌گیری
۴۳	سؤالات تستی
۴۵	فصل دوم: نظریه‌های جهان سوم
۴۵	اهداف فصل
۴۵	مقدمه
۴۷	۲-۱ نظریه‌های جامعه‌شناسی
۴۷	۲-۱-۱ جهان سوم از نظر آگوست کنت
۴۸	۲-۱-۲ جهان سوم از نظر اصل دورکم
۵۰	۲-۱-۳ جهان سوم از نظر ساکس وبر
۵۲	۲-۱-۴ جهان سوم از نظر کارل مارکس
۵۳	۲-۱-۵ جهان سوم از نظر نالکووت پارسنز
۵۵	۲-۱-۶ جهان سوم از نظر فرد ریگر
۵۶	۲-۱-۷ جهان سوم از نظر یان روکس برو
۵۷	۲-۲ نظریه‌های اقتصادی
۵۷	۲-۲-۱ نظریه‌های نوسازی یا دور تسلسل
۶۳	۲-۲-۲ نظریه‌های استعمار و امپریالیسم
۷۴	۲-۲-۳ نظریه‌های وابستگی
۸۸	۲-۳ نظریه نظام جهانی
۸۸	۲-۳-۱ نظریه مرکز - پیرامون
۹۱	۲-۳-۲ مقایسه دیدگاه‌ها
۹۳	نتیجه‌گیری
۹۵	سؤالات تستی
۹۷	فصل سوم: اقتصاد در جهان سوم
۹۷	اهداف فصل
۹۷	مقدمه
۹۸	۳-۱ دوگانگی اقتصادی
۹۹	۳-۱-۱ توزیع نابرابر درآمد
۹۹	۳-۱-۲ رشد مناطق هم‌جوار و آشفته‌گی مناطق دوردست
۹۹	۳-۱-۳ ایجاد دو فرهنگ مصرفی متفاوت
۹۹	۳-۱-۴ صنایع هر یک از دو بخش صنعتی و مدرن محرک بخش دیگر نیست

۱۰۰	۲-۳ تجربه‌های موفق
۱۰۳	۳-۳ الگوگیری از تجربه‌های موفق
۱۰۵	۴-۳ درآمد
۱۰۹	۵-۳ غذا
۱۱۱	۶-۳ انقلاب سبز
۱۱۲	۱-۶-۳ دارای عوارض محیطی است.
۱۱۲	۲-۶-۳ هزینه تولید آن بالا است.
۱۱۲	۳-۶-۳ از تکنولوژی سرمایه‌بر استفاده می‌کند.
۱۱۲	۴-۶-۳ اجرای روش‌های جدید برای تولید انبوه محصولات و افزایش تولید و صادرات محصولات کشاورزی
۱۱۳	۷-۳ نابرابری
۱۱۵	۸-۳ تجارت آزاد بین‌المللی
۱۱۷	۹-۳ صنعتی‌شدن ناتمام
۱۱۹	۱۰-۳ کشاورزی
۱۲۲	۱۱-۳ اصلاحات ارضی
۱۲۴	۱۲-۳ وام
۱۲۴	۱-۱۲-۳ بروز مشکلات در صادرات کالاهای تولیدشده و اجبار به خرید کالا
۱۲۴	۲-۱۲-۳ نرخ بهره‌وام‌ها سنگین است.
۱۲۸	۱۳-۳ اشتغال
۱۳۰	۱۴-۳ بی‌کاری
۱۳۳	نتیجه‌گیری
۱۳۶	سؤالات تستی
۱۳۹	فصل چهارم: ویژگی‌های اجتماعی جهان سوم
۱۳۹	اهداف فصل
۱۳۹	مقدمه
۱۴۰	۱-۴ جمعیت
۱۴۴	۲-۴ کنترل جمعیت
۱۴۵	۳-۴ مهاجرت
۱۴۹	۴-۴ جمعیت و تضاد
۱۵۰	۵-۴ نابرابری
۱۵۱	۶-۴ نابرابری جنسیتی
۱۵۶	۷-۴ عامل ایجاد نابرابری
۱۵۷	۸-۴ نابرابری در کشورهای جهان سوم
۱۵۹	۹-۴ راه‌حل‌های مقابله با نابرابری در جهان سوم
۱۶۳	۱۰-۴ شهرنشینی
۱۶۵	نتیجه‌گیری
۱۶۷	سؤالات تستی

فصل پنجم: فرهنگ در جهان سوم

اهداف فصل

مقدمه

۱-۵ دوگانگی فرهنگی

۲-۵ ادیان

۳-۵ مصرف‌گرایی

۴-۵ روشنفکران

۵-۵ آموزش

۶-۵ مدرک‌گرایی

۷-۵ رسانه‌ها

۸-۵ علم در جهان سوم

۹-۵ فناوری اطلاعات

۱۰-۵ علم شرق‌شناسی

۱۱-۵ بودجه پژوهشی

۱۲-۵ فرار مغزها

نتیجه‌گیری

سؤالات تستی

فصل ششم: ویژگی‌های روان‌شناسی در جهان سوم

اهداف فصل

مقدمه

۱-۶ انگیزه کسب موفقیت

۲-۶ روحیه کارفرمایی

۳-۶ عدم انکاء به نفس

۴-۶ خوی سستی خوی مدرن

نتیجه‌گیری

سؤالات تستی

فصل هفتم: سیاست در جهان سوم

اهداف فصل

مقدمه

۱-۷ قومیت

۲-۷ قومیت در ایران

۳-۷ دولت‌های جهان سوم

۴-۷ دولت‌های آسیایی

۵-۷ دولت‌های آفریقایی

۶-۷ بی‌ثباتی جهان سوم

۷-۷ جنبش‌های آزادی‌بخش اجتماعی

۸-۷ جنبش‌های دینی

۲۱۲	۸-۷-۱ نو سازی
۲۱۲	۸-۷-۲ جهانی شدن
۲۱۳	۸-۷-۳ پایان جنگ سرد
۲۱۳	۹-۷ دین و ملی گرایی
۲۱۴	۱۰-۷ جنبش های اسلام گرا
۲۱۶	۱۱-۷ بهار عربی
۲۱۷	۱۱-۷-۱ بهار عربی در مصر
۲۱۹	۱۲-۷ شبکه فراملی دین
۲۲۰	۱۳-۷ رشد نظامی دینی
۲۲۲	۱۴-۷ تاثیر خرید تسلیحات
۲۲۴	۱۵-۷ تجارت آزاد و هزینه های نظامی
۲۲۴	۱۶-۷ دولت حداثری
۲۲۵	۱۷-۷ تعدیل ساختاری
۲۲۷	۱۸-۷ تعدیل ساختاری و سازمان های بین المللی
۲۳۰	۱۹-۷ راه حل استیگلیتز
۲۳۱	۲۰-۷ فساد
۲۳۴	۲۱-۷ وابستگی سیاسی و اقتصادی
۲۳۹	۲۲-۷ اتحاد کشورهای جهان سوم
۲۴۴	۲۳-۷ سازمان های جهان سوم
۲۴۴	۲۳-۷-۱ جنبش کشورهای غیرمتعهد
۲۴۷	۲۳-۷-۲ گروه ۷۷ (آنکتاد)
۲۴۹	۲۳-۷-۳ سازمان کنفرانس کشورهای اسلامی (او.آی.سی)
۲۵۱	۲۳-۷-۴ سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک)
۲۵۲	۲۳-۷-۵ اتحادیه ملل آسیای جنوب شرق (آسه آن)
۲۵۳	۲۳-۷-۶ اتحادیه همکاری های منطقه ای آسیای جنوبی (ساری)
۲۵۴	۲۳-۷-۷ کمیسیون اقتصادی آمریکای لاتین و کارائیب (اکلاک)
۲۵۵	۲۴-۷ دشواری های اتحاد جهان سوم
۲۵۶	۲۵-۷ استقلال از دید امام خمینی
۲۵۸	۲۶-۷ استقلال خارجی از دید امام خمینی
۲۶۰	نتیجه گیری
۲۶۳	سؤالات تستی
۲۶۷	کلام آخر
۲۷۹	منابع

پیشگفتار

اصطلاح جهان سوم طی چند دهه اخیر در محافل علمی و مجامع سیاسی یکی از رایج‌ترین عناوین برای مشخص کردن گروهی از کشورهایی است که اگر چه از نظر برخی از ویژگی‌ها متفاوت اند اما در ساختار نظام جهانی دارای سرنوشت مشترکی هستند. در طول تاریخ همواره بشر میل داشته است جهان و وضع پیرامون خود را از طریق تقسیمات سهل و ساده بهتر بشناسد. بنابراین تقسیم‌بندی جوامع انسانی تاریخی بسیار کهن دارد. فارابی دو نوع جامعه سالم (مدینه فاضله) و جامعه ناسالم (مدینه نازله) را از یکدیگر تفکیک می‌کند. ابن خلدون جوامع را به گونه بادیه نشین و شهرنشین تقسیم می‌کند. امیل دورکیم به عنوان اندیشمندی که برای جامعه‌شناسی موضوع تعریف کرد و شیوه مطالعه این موضوع را نیز موردشناسایی قرار داد، جوامع را براساس نوع همبستگی به دو نوع مکانیکی و ارگانیکی تفکیک کرد. تا قرن ۱۹ چنین تقسیم‌بندی‌هایی بیشتر معطوف به درون جوامع بود. اما از این تاریخ از مرزهای یک کشور فراتر رفت و در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی مطرح شد و به کل جهان تقسیم داده شد.

در نیمه دوم قرن ۲۰ کشورهای جهان به سه گروه اول، دوم و سوم تقسیم شد. در برابر چنین تقسیم‌بندی برخی مخالفت کردند و برخی به دیده تایید نگریستند. مخالفت به این دلیل بود که چنین تقسیم‌بندی به مطامع استعماری نسبت داده می‌شد. در قرن ۲۰ با غلبه پیش کارکردگرایانه، اندیشمندان علوم اجتماعی و اقتصادی نابرابری را لازمه حیات بشر و مفید تلقی می‌کردند. بهره‌چنین بینشی عاید ملل استعمارگر می‌شود. زیرا گاهی رسماً و گاهی در پس پرده‌های منافع سیاسی، چنین القا می‌شود که تقسیم کار نه تنها در درون ملت‌ها بلکه بین ملت‌ها کارکردی مثبت دارد. براساس تقسیم کار جهانی بهتر است جهانی به نوآوری بپردازد و جهانی دیگر به کشاورزی و صدور مواد اولیه محدود باشد و چنین تقسیم کاری را برای ثبات و بقای مناسبات جهان حاضر الزامی می‌داند. جواهر لعل نهرو چنین تفکیکی به معنای

به رسمیت شناختن عنوان مصرف کننده برای کشورهای فقیر جهان است. زیرا اصطلاح جهان سوم مربوط به کشورهایی است که تولیدکننده و صادرکننده مواد اولیه و منابع طبیعی و در عین حال مصرف کننده صنایع ماشینی و تکنولوژی معرفی می شوند (آراسته خو، ۱۳۸۱: ۳۲۰-۳۱۹).

کشورهای جهان سوم در یک نگاه کلی گروهی از کشورها تعریف می شوند که دارای پیشینه استعماری هستند و اکنون در معرض فرایند توسعه اقتصادی و اجتماعی قرار گرفته اند و در وضعیتی هستند که درآمد پایین، وابستگی به کشاورزی، ضعف در روابط خارجی، محرومیت اجتماعی قشرهای عمده جامعه و آزادی های محدود سیاسی و مدنی را می توان مهم ترین ویژگی آن ها دانست. براساس این تعریف جهان سوم دربرگیرنده حدود ۱۰۰ کشور است که جمعیت آن ها روی هم رفته ۴ میلیارد یعنی ۷۵ درصد کل جمعیت جهان است و قلمرو جغرافیایی آن ۷۰ درصد خشکی های کره زمین را شامل می شود (کلایو اسمیت، ۱۳۸۴: ۲۱). در مورد تعداد کشورهای جهان سوم ارقامی که ذکر می شود نزدیک به هم است اما وحدت نظر قطعی وجود ندارد و دامنه های بین ۱۰۰ تا ۱۳۱ کشور را نشان می دهد. کرانه بالای این دامنه تعداد اعضای گروه ۷۷ (آنکتاد) است. این گروه یکی از کمیسیون های اقتصادی و اجتماعی وابسته به سازمان ملل است که به منظور حمایت از منافع کشورهای جهان سوم تأسیس شده است. اعضای این کمیسیون در حال حاضر ۱۳۱ کشور اند که در گروه کشورهای جهان سوم قرار داده می شوند.

مفهوم جهان سوم به معنای نیرویی جدید از اواسط قرن گذشته^۱ در مقابل دو نظام سوسیالیستی و سرمایه داری مسلط موجود به کار برده شد. این اصطلاح از یک سنت معنایی در فرانسه سرچشمه گرفت. معنای اولیه آن به جایگاه این کشورها در بلوک بندی های نظامی و سیاسی و در عین حال اقتصادی آن روزگار مربوط می شد. ابتدا معنایی انفعالی داشت اما به زودی با طرح مباحثی از سوی برخی رهبران سیاسی کشورهایی که از بلوک بندی های مزبور ناخرسند و خواستار تغییر در عرصه روابط بین الملل بودند، تلاش شد تا معنایی فعال به آن اعطا شود (ساعی، ۱۳۸۵: ۱۱).

برخی هشدار داده اند که لازم است محقق و جامعه شناس کشورهای جهان سوم با نقل قول های ساده انگارانه مروج خواست و اندیشه استعمارگران نباشد. خواست و اندیشه استعمارگران زیاده روی در تأکید به عوامل درونی مؤثر بر گسترش نابرابری رشد بین کشورهای جهان است. «محقق جهان سوم باید توجه کند که حتی بسیاری از عوامل به ظاهر داخلی بازدارنده رشد در کشورهای جهان سوم ریشه در برون دارد، یعنی حاصل و نتیجه عوامل بیرونی هستند که به تدریج ظاهر درونی گرفته اند. برخی از عوامل درونی

۱. اصطلاح جهان سوم را نخستین بار آلفرد سوی در مقاله ای که در سال ۱۹۵۲ منتشر کرد به کار برد.

بازدارنده‌ی مورد تأکید این نظریه‌ها به آن علت بازدارنده‌اند که در کنار مجموعه‌ای از عوامل بازدارنده خارجی یا شبه درونی قرار گرفته‌اند» (الهی، ۱۳۸۳: ۸۰).

از دهه ۱۹۹۰ تحولاتی روی داد که موجب دگرگونی موازنه قدرت در جهان شد. در این دهه بلوک شرق دچار فروپاشی شد و به تدریج با اعمال فشار جهانی برای هدایت اقتصاد کشورها به سمت لیبرالیسم، اساساً مفهوم جهان سوم معنای خود را از دست داد. بنابراین از این تاریخ در اسناد و مدارک سازمان ملل به جای کشورهای جهان سوم بیشتر از مفهوم «کشورهای جنوب» استفاده می‌شود (برسبوی - واگتر، ۲۰۰۹: ۲۰). با این حال باید اشاره کرد که اصطلاح کشورهای جنوب اول بار قبل از جنگ جهانی دوم از سوی هاوس هوفر آلمانی صاحب‌نظر جغرافیایی سیاسی به کار رفته و جهان را به دو بخش شمال و جنوب تقسیم کرد و معتقد بود که قدرت‌های بزرگ صنعتی همگی در نیمکره شمالی قرار دارند. قدرت‌های بزرگ شامل چهار کشور صنعتی ایالات متحده آمریکا، اتحادیه کشورهای اروپا به رهبری آلمان، بلوک کمونیست به رهبری روسیه شوروی و بلوک جنوب شرق آسیا به رهبری ژاپن است (استاوریانوس، ۱۳۸۳: ۱). به صورت ساده‌تر دسته‌بندی کشورهای جهان تا پیش از رواج مفهوم جنوب به این شرح بود:

گروه‌بندی کشورهای جهان تا پیش از دهه ۱۹۹۰

جهان اول	جهان دوم	جهان سوم
آمریکای شمالی اروپای غربی استرالیا نیوزیلند ژاپن	اتحاد جماهیر شوروی اروپای شرقی و کومکون	- کشورهای با درآمد متوسط: چین، ویتنام، کوبا، یونان، پرتغال، ترکیه، کره جنوبی، کره شمالی، سنگاپور، مالزی، اندونزی، فیلیپین، تایلند، برزیل، مکزیک، آرژانتین، عربستان سعودی، کویت، ایران، مصر - کشورهای با درآمد پایین: موریتانی، بوركینافاسو، ساحل عاج، بنگلادش، افغانستان، پاکستان، هائیتی، اورگوئه، پاراگوئه، اکوادور (این گروه از کشورها گاهی جهان چهارم نیز نامیده می‌شوند)

با دگرگونی ساختار سیاسی - اقتصادی اتحاد جماهیر شوروی و کشورهای سوسیالیستی اروپای شرقی از دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ تقسیم‌بندی سه‌گانه جهان تغییر یافت. اکنون روسیه در کنار کشورهای جهان اول قرار می‌گیرد و چند کشور اروپای شرقی به همراه چند کشور آسیایی در جنوب و جنوب شرق آسیا که قبلاً جهان سومی تلقی می‌شدند، به دلیل رشد قابل ملاحظه‌ای که طی چند دهه اخیر داشته‌اند در گروه جهان دوم طبقه‌بندی می‌شوند و جهان سوم و چهارم سابق به همراه شماری از کشورهای جهان دوم سابق شامل جمهوری‌های تازه استقلال‌یافته شوروی سابق به منزله جهان سوم به‌شمار می‌روند (استاوریانوس، ۱۳۸۵: ۳-۲).

بنابراین در منابع مکتوب، پیرامون گروه‌بندی کشورهای جهان براساس موقعیت و

سرنوشت مشترکی که در نظام جهانی دارند، دو تعبیر به چشم می‌خورد. تعبیری که کشورهای جهان را به دو گروه شمال و جنوب تقسیم می‌کند و تعبیری که اگر چه هنوز معتقد به ادامه تقسیم‌بندی سه گانه کشورهای جهان است، اما به برخی تغییرات مهم از دهه ۱۹۹۰ به بعد اشاره می‌کند. منظور از تغییرات، جابه جایی‌هایی است که در گروه‌بندی سه گانه جهان ایجاد شده است. به گونه‌ای که اخیراً برخی از کشورهای جهان سوم در جنوب شرق آسیا به جهان دوم صعود کرده‌اند و برخی از کشورهای جهان دوم سابق مانند جمهوری‌های تازه استقلال یافته به جهان سوم و روسیه به جهان اول منتقل شده‌اند.

تقسیم‌بندی جهان، چه به صورت دوگانه شمال و جنوب باشد و چه به صورت سه گانه جهان اول و دوم و سوم، باز گوی آن است که گروهی از کشورها هستند که از نظر استعمار شدگی، فقر و محرومیت، وابستگی و دوگانگی اقتصادی و فرهنگی در جهان سرنوشت مشترکی دارند. هدف از جامعه‌شناسی جهان سوم شناخت و درک درست موقعیت این کشورها در نظام جهانی است، به نحوی که با بهره‌گیری از این شناخت بتوان به راهکارهای مناسبی برای مقابله با موقعیت جهانی وابسته و ضعیف فعلی این کشورها و غلبه بر مشکلات و مسائل داخلی آن‌ها دست یافت.

نگارنده برای تهیه متنی روان، به روز و دارای غنای علمی لازم به میزان دو واحد درسی سعی وافر به کار برده است. با این وجود آن چه پدید آمده است را کامل و پایان کار نمی‌داند. تکمیل متن و بهبود آن از این تاریخ دغدغه همیشگی نگارنده است. لذا علاوه بر دنبال کردن موضوع به صورت شخصی به همکاری و مساعدت اندیشمندان صاحب نظر چشم امید دوخته است، در این مسیر بی‌صبرانه منتظر دریافت هر گونه نقد و نظر است.

لازم است مراتب سپاس و تشکر نسبت به همکاری صمیمانه و عالمانه آقای دکتر محمد جواد زاهدی به عنوان ویراستار کتاب اعلام شود. من اگر حسنی دارد متوجه ایشان است و اگر عیبی دارد متوجه نگارنده است. از آقای دکتر امیرملکی مدیر وقت گروه علوم اجتماعی و سرکار خانم مینا حاجی انزهایی کارشناس دفتر تدوین نیز تشکر می‌شود زیرا بدون مساعدت این بزرگواران کار به سرانجام نمی‌رسید. از همکاری آقایان محمد رسول صنیعی و صالح میرزایی که در تهیه برخی از قسمت‌ها همراهی کرده، متن را از زاویه دید یک دانشجو مطالعه کرده و نکاتی را در این زمینه به نویسنده خاطر نشان کردند نیز قدردانی می‌شود.

شهناز صداقت‌زادگان

اسفندماه ۱۳۹۰